

та швидше встановлювати винних у розв'язанні збройного конфлікту, проводити міжнародні розслідування та слухання справ про притягнення винних на трибуналах.

Звичайно, що підняті нами напрямки реформування системи гарантії міжнародного правопорядку не є вичерпними і навіть впровадження їх та інших реформ, не забезпечить повну відсутність збройної агресії. Однак, навіть маленькі кроки у напрямку посилення дієвості принципів міжнародного права – це великі кроки до миру у суспільстві. Кожне врятоване, в результаті уникнення чи швидкого припинення конфлікту, людське життя – це вже перемога правопорядку, крок до утвердження верховенства права.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-8>

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТУТУ ООН НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Калько Анна Іванівна

*студентка III-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Науковий керівник: **Рошканюк Вадим Михайлович**
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри господарського права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

«Об'єднати наші сили для підтримки міжнародного миру й безпеки», – одна із цілей Організації Об'єднаних Націй, закріплена у преамбулі Статуту ООН, яка дала надію на мирне життя, взаємодію та процвітання. Україна є однією із держав-учасниць Організації Об'єднаних Націй, як така, що активно сприяла імплементації положень Статуту, а також похідних від нього конвенцій, пактів в національне законодавство. Наша держава брала участь у миротворчих місіях ООН, зокрема Збройні сили України брали і беруть участь у миротворчих операціях в Ліберії, Грузії, Косово, Іраку, Молдові та інших країнах, що є вагомим прикладом сприяння до миру та колективної безпеки, на якій базується діяльність Організації Об'єднаних Націй. Та питання полягає в тому, що має взамін Україна, коли порушено суверенітет, територіальну цілісність та національну безпеку через нахабне

вторгнення російської федерації (далі – країна-терорист). Варто зазначити, що «військовий конфлікт», який ми впевнено можемо назвати реальною війною, триває ще з 2014 року, але значну увагу міжнародної організації вдалося привернути лише після повітряних атак, жорстоких поведень із мирним населенням та нападу з інших боків кордону країною-терористом. Все ж, підтримка ООН – це лише «глибоке занепокоєння» чи реальні дії?

4 березня 2022 року Рада ООН з прав людини створила незалежну міжнародну комісію з розслідування геноциду українців. Осередком проводилися й інші розслідування, ініціаторами яких були незалежні держави. Представники державної влади, військових сил, пособники та підбурювачі країни-терориста мають нести повну відповідальність за скоєні злочини на міжнародному рівні. Країна-терорист винна у вчиненні масових звірств щодо мирного населення на тимчасово окупованих територіях, особливо у містах Буча, Бородянка, Гостомель, Ірпінь, Маріуполь, Херсон та у багатьох інших населених пунктах України. Вони полягають у вбивстві, викраденні людей, депортації, позбавленні волі, тортурах, згвалтуванні, а також оскверненні трупів. Окрім того російські окупанти під час бомбардування українських міст на Луганщині та Донеччині використовують фосфорні бомби, касетні боєприпаси. Їх застосування заборонено міжнародними угодами. Міжнародні угоди забороняють їх застосування, якщо цивільне населення потрапляє під вплив таких боєприпасів. 11 квітня 2022 року повідомлено про хімічну атаку на Маріуполь¹.

Зважаючи на вищевикладене, виникає питання, які дії Організації Об'єднаних Націй? Погоджуємося із думкою Білявського Д. С., про те, що драматичною виглядає кризова ситуація, яка склалася в Раді Безпеки ООН, що зумовлена двома факторами. По-перше, наявністю так званого права вето, яке належить його постійним членам, серед яких Франція, Китайська Народна Республіка, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Сполучені Штати Америки та Союз Радянськи Соціалістичних Республік (правонаступником якого проголосила себе Російська Федерація без належної юридичної процедури). З правової точки зору право вето постійних членів Радбези прямо не закріплено, проте частиною 3 статті 27 Статуту передбачено, що рішення Ради Безпеки з усіх інших питань (крім процедурних) вважаються прийнятими, якщо за них подано голоси дев'яти членів Ради, включаючи голоси, які

¹ Кухта М., Богів Я. Воєнна агресія російської федерації проти України в контексті міжнародного гуманітарного права. *Незалежність України: права людини та національна безпека*: збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20 травня 2022 року). Національний університет «Львівська політехніка»; упоряд. Л. В. Ярмол. Львів : Галицька видавнича спілка, 2022. 384 с.

збігаються, всіх постійних членів Ради, тобто у випадку, коли хоча б один постійний член Ради Безпеки голосує проти рішення, що розглядається, то воно вважається неприйнятним не дивлячись на кількість голосів за прийняття такого рішення. По-друге, Статутом ООН взагалі не передбачено системи запобіжників на випадок, коли до агресивних дій, що посягають на міжнародний мир та безпеку, вдаються постійні члени Радбезу. Тобто, у даній ситуації ми можемо визначити даний механізм недостатньо якісним та ефективним у разі збройного конфлікту на території однієї із держав-членів ООН².

З іншої сторони, ООН приділила значну увагу гуманітарній ситуації. Такі спеціалізовані установи ООН як ФАО, ЮНІСЕФ, ВООЗ, ПРООН, ЮНЕП та Верховний комісар ООН у справах біженців (далі – УВКБ ООН) наділені повноваженнями в сфері надання гуманітарної допомоги. Основним напрямом діяльності цих організацій не є гуманітарна допомога, проте вони можуть мати у своїй структурі підрозділи, що займаються виключно нею, або ж у випадках значних гуманітарних криз можуть долучатися до гуманітарних операцій. З 2014 року УВКБ ООН вимушено переорієнтували свою роботу в Україні. Окрім діяльності у сфері захисту біженців та осіб без громадянства, попередження безгромадянства, увага Управління також була привернута до сфери захисту ВПО (внутрішньо-переміщених осіб). Гуманітарна допомога УВКБ ООН має на меті доповнювати діяльність українського уряду, тому Кабінет Міністрів України, погодившись із пропозицією Міністерства соціальної політики, видав Постанову від 15.04.2022 р. № 445 «Про реалізацію спільного з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців проекту щодо додаткових заходів із соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб»³. Варто згадати і про допомогу вразливим категоріям населення в часи війни. Зокрема, пенсіонери мали можливість отримати матеріальну допомогу від ООН⁴.

² Білявський Д. С. Криза Ради Безпеки ООН в умовах збройної агресії російської федерації. *Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів* : матер. круглого столу (м. Одеса, 10 лютого, 2023 р.) / НУ «ОЮА», кафедра міжнародного та європейського права. Одеса : НУ «ОЮА», кафедра міжнародного та європейського права, 2023. С. 59–62.

³ Постанова Кабінету Міністрів України «Про реалізацію спільного з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців проекту щодо додаткових заходів із соціальної підтримки внутрішньо-переміщених осіб» від 15.04.2022 р. № 445. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/445-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення – 01.04.2023 р.)

⁴ Реньов С. В. Щодо окремих аспектів діяльності УВКБ ООН в Україні. Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду. *Збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції* (м. Чернігів, 10 червня 2022 року). Чернігів : ГО «Науковоосвітній інноваційний

Важливим інститутом в структурі ООН є Міжнародний суд, який має компетенцію вирішувати спори, подані державами, які визнали його юрисдикцію, відповідно до міжнародного права, шляхом ухвалення рішень, які є обов'язковими та не підлягають оскарженню для зацікавлених сторін. Аналізуючи справу «Україна проти російської федерації», як зазначає у своєму аналізі Бойко Н. О. та Коваль В. М., російське виправдання війни, пов'язане з геноцидом, ґрунтується на основі тлумачення концепції гуманітарної інтервенції. Центральною в цьому є доктрина «відповідальність за захист», яка була розроблена у відповідь на звірства, скоєні в Руанді та колишній Югославії у 1990-х роках. На Всесвітньому саміті ООН високого рівня 2005 року держави-члени ООН взяли на себе зобов'язання захищати населення від геноциду, військових злочинів, етнічних чисток та злочинів проти людства шляхом використання відповідних дипломатичних, гуманітарних та інших мирних засобів, схвалених Радою Безпеки, відповідно до розділу VII Статуту ООН. Це відповідає судовій практиці МС ООН. У справі Боснія і Герцеговина проти Сербії (2007 р.) Міжнародний суд заявив, що «кожна держава може діяти (для запобігання геноциду) лише в межах, дозволених міжнародним правом». Проте деякі країни, зокрема США і Великобританія, а також організації громадянського суспільства висловили підтримку гуманітарному втручання в екстремальних умовах без згоди ООН, коли Рада Безпеки виявляється недієздатною через вето постійного члена. На нашу думку, така підтримка є необхідною навіть попри порушення належної процедури, оскільки громадяни країни потерпають від прямого насилля ворога. Не варто забувати, що Росія не використовувала дипломатичні засоби, які були в її розпорядженні до війни, наприклад, передати свої звинувачення в геноциді до органів ООН. Важливим наслідком рішення МС ООН є те, що «в міжнародному праві немає норми, яка автоматично надає одній державі право вторгнутися в іншу, щоб зупинити геноцид»⁵.

Можна підсумувати, що ефективність реалізації Статуту ООН такої, якої хотілося б немає, проте саме цей нормативний акт дав змогу почати конкретні дії проти російської федерації, яка порушила територіальну цілісність, суверенітет та національну безпеку України, а також здійснив геноцид українського народу. На нашу думку, необхідно створити

центр суспільних трансформацій», 2022. 375 с. URL: https://reicst.com.ua/asp/issue/view/conf_mult_06_2022 (дата звернення – 01.04.2023 р.)

⁵ Бойко Н. О., Коваль В. М. Справа Міжнародного Суду ООН «Україна проти російської федерації» в контексті юридичного протистояння України та РФ. *Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку* : матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 6 червня 2022 р.). уклад.: Ю. Д. Батан, В. С. Кучерявенко, Л. С. Бондарчук та ін. ; за ред. М. Р. Аракеяна, К. І. Спасової. М. Одеса : Фенікс, 2022. С. 74–78.

механізм, який буде автоматично запобігати та ліквідувати агресію, адже час йде, люди гинуть, а реалізація «миру» та «міжнародної безпеки» не відбувається. Перш за все, необхідно або відмінити право вето, щоб держава-агресор не зловживала таким правом, або застосувати прийняття рішень за умови кворуму. По-друге, варто пам'ятати, що словом силу не подолаєш, а тому застосування міжнародної сили проти держави-агресора є необхідним, щоб захистити мирне населення, територію та суверенітет держави-учасниці не лише від загарбницьких дій, а й від воєнних злочинів. По-третє, не варто забувати про економічний блок для держави-агресора, щоб зупинити її фінансування з метою запобігання розвитку конфлікту. Дане питання може регулюватися застосуванням абсолютного ембарго, тобто накладенням блоку на всі економічні процеси в країні.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-9>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ковальова Марина Вікторівна

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Постановка проблеми. Однією з основних тенденцій розвитку міжнародного публічного права на сьогоднішній день є становлення та розвиток міжнародно-правової відповідальності. Міжнародно-правова відповідальність являє собою одну з найбільш складних галузей сучасного міжнародного публічного права, оскільки саме від її розвитку безпосередньо залежить подальший вектор міжнародних відносин. Питання, пов'язані з міжнародно – правовою відповідальністю є найменш дослідженими, хоча, з кожним роком, проблема міжнародно-правової відповідальності набуває все більшого значення в практиці міжнародних відносин як один з основних інститутів, що сприяють підтримці світового правопорядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі питання досліджуваної проблеми розглядалися в багатьох працях вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема, В.В. Мицика, О.В. Задорожного, В.Г. Буткевича, М.В. Буроменського, Г.Г. Диниса, Ю. С. Шемшученко,